

А. П. Чехов

Туга

Коме да изречем печал своју?

Вечерњи сутон. Крупан и влажан снег лагано се вије око тек упаљене светиљке, и као танак и мек слој покрива кровове кућа, леђа коња, људска плећа, капе. Кочијаш Јона Потапов сав се бели као привиђење. Пресавио се толико колико се год може савити живо тело, седи на своме седишту и не миче се. Да на њ напада и читава хумка снега, он, како се чини, не би ни тада помислио да га стресе. И његово коњче бело је и непокретно. Својом непокретношћу, угластим облицима, ногама правим и уштапљеним, он чак и изблиза личи на вашарски колач од гроша. По свој прилици, и оно је утонуло у своје мисли. Како су га одвојили од плуга, од познатих слика из поља, сурих, обичних, на које је навикао, и довели га овамо у ову долину плача, пуну чудовишних пламенова, неуморне хуке и буке, и устумараних људи, мора да се замисли...

Откад се већ Јона и његов коњичак не мичу с места. Још јутрос изишли су из свог станишта, а одмора још никако нема па нема. Већ се и вечерња магла спушта на град. Бледе светиљке смењују се живом бојом и улична гужва и врева све су јаче.

— Кочијашу, у Виборшку улицу! — зачу Јона позив. — Кочијашу!

Јона се трже и кроз трепавице улепљене снегом угледа човека у војној униформи, у шињелу и са капуљачом.

— У Виборшку! — понови војно лице. — Ти као да спаваш? У Виборшку!

У знак пристанка, Јона затеже узде, због чега се осуше читаве снежне наслаге са коњских леђа и сапи. Униформа седе у саонице. Кочијаш цокну уснама, истеже врат као лабуд, попридиже се и махну бичем више из навике него из потребе. И коњ истеже своју шију, сави уштапљене ноге и неодлучно се крену са свог места.

— Куд си забасао, ђаволе један?! — већ на првом кораку чује Јона срдите узвике из тамне гомиле која се кретала унапред и назад.

— Куд те враг тера? Држи десно! — Па ти не умеш ни да возиш! Држи десно! — љути се униформа.

Са једних каруца грди га кочијаш, гледа љутито и с рукава стреса снег; био се укрстио с његовим санкама и раменом ударно о коњску њушку.

— Све су то неваљалци! — каже униформа заједљиво. — Само траже прилику да се сударе и да налете на коње. Договорили се, ниткови.

Јона се осврће на путника и миче уснама. Жели нешто да каже, али из грла се не чује ништа друго него промукло шиштање.

— Шта? — пита униформа.

Јона развлачи уста у осмех, напреже грло и шишти:

— Син ми умро, господине... умро ове недеље.

— Хм!... А од чега је умро?

Јона се целим телом окреће своме путнику и започиње:

— А ко ће га знати? Мора да је од врућице... Три дана полежао у болници, па умро... Божија воља...

— Скрећи, ђаволе! — одјекну у сумраку. — Јесу ли ти очи испале, псу матори? Отварај очи!

— Терај, терај... — вели путник. — Овако ни до сутра нећемо стићи. Ошиниде!

Кочијаш опет извија врат, придиже се са седишта и с неком тешком гипкошћу узмахује бичем. После се неколико пута осврће на путника, али овај затворио очи и, како изгледа, није вољан да слуша. Доведе га у Виборшку улицу, па онда окрете и стаде пред крчму, пови се на седишту и опет поста непомичан... Влажан снег опет прекрива белином и њега и коња. Пролазе тренуци...

Три млада човека, двојица високи и танки, трећи мали и грбав, иду тротоаром, гацају у каљачама и препиру се.

— Кочијашу, Полицијски мост! — виче грбавко промуклим гласом. — Тројица!... Два гроша!

Јона затеже узде и цокће. Мало је два гроша, али њему није стало до цене... Рубља, петак, сад му је то свеједно, само да има муштерију. Младићи, гурајући се и псујући ружно, прилазе санкама, пењу се и сва тројица одједном седају на седиште. Отпочиње расправљање: која ће двојица седети, а ко ће стајати? После дуге препирке, пркоса и пребацивања, одлуче да стоји грбавко; он је најмањи.

— Сад потерај! — крештао је грбавко сместивши се иза Јоне и дувајући му за врат. — Удри! А што имагл капу, братац! У свем Петрограду не би се могла наћи гора!

— Хихи... хихи... — смеје се Јона. — Каква је, таква је.

— Де де, ти, какватаква, потерај! Мислиш ли ти једнако тако возити? А? Ако ли те звизнем по шији?...

— Глава ми трешти — прича један дугоња. — Јуче смо код Дукмасових ја и Васка попили четири боце коњака...

— Не разумем, нашто лагати! — љути се други дугоња. — Лаже као скот.

— Драги пријатељу, колико је сати? — пита он. — Десет... А што ти стојиш овде? Хајде даље!

Јона одвози мало даље своје саонице, погиње се на седишту и пре109

— Убио ме бог ако лажем... — То је тако истина као жабљи кашаљ. — Хихи! — смешка се Јона. — Вессела господа! — Фуј, нек те ђаво носи! — ускипе грбавко. — Хоћеш ли потерати, стара колеро, или нећеш? Зар се овако вози? Швићниде тим бичем! Деде, до ђавола! Деде! Побоље удри!

Јона осећа како се иза њега врти грбавково тело и како му глас трепери. Слуша грдњу којом га обасипају, види људе, и зато малопомало, поче му се скидати с душе осећање усамљености. Грбавко грди докле га не загрцне чудовишна, простачка псовка. Дугоње поведу разговор о некој Надежда Петровној. Јона се осврће. Сачекава кратку паузу, осврће се још једном и мрмља:

— Син ми је умро... овај... умро ове недеље!

— Сви ћемо умрети — уздише грбавко бришући уста после кашља. — Него потерај, потерај! Господа, ја, просто, не могу да се возим овако! Кад ће нас он довести?

— А ти га малко подстакни... удри га по шији!

— Чујеш ли ти, стара колеро? Шију ћу ти заврнути! Ако се човек пред овим људима цифра, мора пешке ићи. Чујеш ли ти, хало једна? Или не хајеш за наше речи?

И Јона више чује него што осећа ударац по врату.

— Хихи... — смејао се он. — Весела господа, бог им дао здравља.

— Кочијашу, јеси ли ожењен? — пита дугоња.

— Ја? Хихи... веесела господа! Моја је жена земља црна... Хихохо!... Гроб... Син ми је умро, а ја сам остао жив... Чудновата ствар, смрт погрешила врата... Уместо да дође к мени, она отишла сину моме,..

И Јона се окреће на седишту да прича како му је син умро, али грбоња лако уздахну и промрмља да су, хвала богу, једва једном стигли. Јона прима два гроша и дуго гледа за ноћницима који нестају у мрачним вратима. Опет остаје сам и опет за њега настају тишина и мир... Туга, стишана за кратко време, јавља се поново и с још већом снагом растрзава му груди. Његове очи узнемирено и мученички лутају по гомили на обе уличне стране: неће ли се између хиљаде људи наћи бар један једини који би хтео да чује за његов бол. Али гомиле иду и пролазе, не запажају ни њега ни његову тугу... Тугу, голему, бескрајну... Да му груди прсну, па да је излију, цео свет би поплавила, па опет се не би могла видети ни догледати. Умела је тако да се смести у ништавну љуску да се ни на белом дану не би могла сагледати.

Јонине очи опазише покућара с торбом, па ће с њиме да поразговара. даје се својој тузи... Сад већ види да му је узалуд људима говорити о њој... Али не пролази ни пет минута, а он се исправља, узмахује главом као да оштар бол осећа, и затеже узде... Нема више моћи.

— У шталу! У шталу! — досећа се он.

А и мали коњ, као да разуме шта мисли његов госа, полази касом. Након пола часа Јона седи крај велике и запрљане пећи. На зиданој пећи, на патосу, по клупама, хрчу људи. У ваздуху загушљиво и запарно. Јона посматра спаваче, чешка се и жали што се рано вратио кући.

„Нисам ни за овас ишао. Зато ми је овако тешко“. мисли Јона. „Кад човек зна своју дужност... и сам је сит, и коњ му сит... па је за свагда миран и спокојан...“

Млад човек, кочијаш, устаје из једног кутка, сањиво кркља и пружа руку за суд с водом.

— Пије ти се вода? А? — запиткује Јона. — Жедан си?

— Па жедан, дабогме.

— Е... па пријатно... А, ви'ш, брате, мени син умро... Да ли си чуо? Ове недеље, у болници.... Да ти само причам!

Јона посматра утисак својих речи, али не види ништа. Млади се покрива преко главе и већ тоне у сан. Стари уздише и чешка се. Као што је млади био жедан воде, тако он осећа потребу да се изговори. Скоро ће бити седам дана

како му је син умро, а он још ни с ким није могао да поразговара. Јер треба поразговарати паметно, полагаано, од срца. Треба испричати како се син разболео, како се мучио, шта је пред смрт рекао, шта је говорио, како је умро... Треба описати сахрану и одлазак у болницу по одело покојниково. У селу остала кћерчица Анисја... И о њој треба поразговарати. Зар би се мало шта имало казати и поразговарати? Слушалац би морао само хукати, уздисати и плакати с њиме заједно... А још је боље са женама разговарати. Оне су, истина, неуке и глупе, али кукају од прве речи.

„Треба коња обићи“, мисли Јона. „Има се кад спавати... Немај бриге, наспаваћеш се...“

Јона се облачи и иде у коњушницу. Мисли на зоб, на сено, на ово невреме... На сина, овако сам, не може да мисли. Може само да разговара, с ким било да разговара, али да само о њему мисли, да га се сећа, да његову слику замишља, то му је неиздржљиво, и тешко, и горко...

— Грицкаш ли? — пита он свога коња видећи његове сјајне очи. — Е па, грицкај. Кад нисмо ишли по зоб, онда је и сено добро... Да... А стар сам већ и да возим... Син би возио, а не ја... Он је био прави кочиј аш... Само да ј е жив...

Јона поћута мало, па настави:

— Богами јест, кобилице, сестрице.. Нема више Кузме Јонића... Ех, могао је дуго поживети.. — Смрт га у грабила... Рецимо, сада, да ти имаш једно ждребенце, и ти си му рођена мати. И одједном, рецимо, твоје ждребенце смрт уграби... Је ли да је то жалост?

Кобилица грицка сено, слуша и дише на руке свога госе.

Јона се заборавља и прича јој...